

Ritt Bjerregaard

STRID

Politiske taler og artikler

Gyldendal

DANMARKS LÆRERHØJSKOLES BIBLIOTEK
HISTORIE

Strid

© Ritt Bjerregaard 1979

Omslag: Ritt Bjerregaard,

fotografi af Erik Petersen

Bogen er sat med Aldus

og trykt hos

Krohns Bogtrykkeri A/S, København

Printed in Denmark 1979

ISBN 87-01-95111-4

37.07

ex!
o

„Ungdomsarbejdsløshed“.

**(Tale ved konference om ungdomsarbejdsløsheden i Køge den 12.
februar 1977).**

Ungdomsarbejdsløshed

Det, jeg vil sige noget om, er arbejdsløsheden, specielt ungdomsarbejdsløsheden, som *politisk problem* og om, hvilke tiltag det forekommer mig rimeligt at få sat i værk, om ikke andet så som eksperimenter.

Sammenligner vi 70'ernes arbejdsløshed med tidligere tiders er det forskellene mere end lighederne, der falder i øjnene. Mest vel det forhold, at de arbejdsløse – trods arbejdsløsheden – ikke lider materiel nød. Det er selvfølgelig rimeligt, at det forholder sig sådan, men det rejser andre problemer, og stiller andre modsigelser og modsætninger i vort samfundssystem i relief. Lad mig i flæng nævne nogle få:

det kan bedre betale sig at være arbejdsløs end studerende, selv på højeste uddannelsesstøtte,

det kan bedre betale sig at være arbejdsløs end at få folke- eller invalidepension,

det at melde sig som arbejdsløs giver en ellers hjemmegående husmoder indtægter, der ellers ville ligge uden for hendes rækkevidde.

Over for disse og andre lignende paradokser er svaret fra nogle partier, at arbejdsløshedsunderstøttelsen er for høj. Det er ikke svaret for en socialdemokratisk regering, selv om det tilsyneladende er rigtigt, at nogle af vanskelighederne ville forsvinde, hvis understøttelsen sættes betydeligt ned. Når den opretholdes på sit nuværende relativt høje niveau, skyldes det selvsagt Socialdemokratiets principielle holdning: At ingen i det danske samfund i 1977 skal lide materiel nød. Og når dette synspunkt støttes også af andre partier, er det næppe af filan-

tropiske årsager, men først og fremmest for at forsikre samfundet mod den sociale uro, der ville blive den uundgæelige følge af, at omtrent 200.000 mennesker på én gang ikke havde arbejde og samtidig led nød. Det ville vores sociale og politiske struktur ikke kunne holde til, og følgelig ville der blive en samfundsomvæltning antagelig i fascistisk retning.

Derved være da udpeget en anden – måske *den* anden side af arbejdsløshedsproblemet. Det at være arbejdsløs indebærer en forringet indtægt, men det er trods alt til at leve med. Den relativt rimelige understøttelse, der gør, at arbejdsløsheden ikke bliver noget massivt økonomisk problem for dem, den rammer, belyser derved en anden side af det at arbejde og det at have et job. I vores bagage fra nu forsvundne samfundsstrukturer bærer vi med os formuleringer som: „I dit ansigts sved skal du tjene dit brød“. Det er sagt som og skal opfattes som en forbandelse – arbejdets forbandelse. „Den som ikke vil arbejde, skal heller ikke æde“ kører på samme melodi. Det særlige ved vores situation er, at mange, mange mennesker faktisk slet ikke behøver at arbejde. Unge mennesker, dumme, uuddannede, kvinder, gamle – kort sagt – alle de svage, alle dem der ikke er konkurrencedygtige. Vores produktion – og konkurrenceform er indrettet sådan, at det ganske enkelt ikke kan betale sig at betale disse folk en ordentlig løn. Hvis disse folk skal have udbetalt en løn, som står nogenlunde i forhold til den, som man kan betale veluddannede, raske mænd – sjældent kvinder – mellem 25 og 45 år, så kan det bedre svare sig at investere i maskiner, også selv om renten er rekordhøj. De svage oplever, at de bliver kasseret, og det er en ganske realistisk oplevelse – de bliver faktisk kasserede. Denne kasseret mennesker er ikke acceptabel ud fra en socialdemokratisk synsvinkel. Hvis det private erhvervsliv for at få acceptable konkurrencevilkår må kassere mennesker som om de var ting, så må vi besinde os på at lave et erhvervsliv, der ikke kun er

privat, og som står i et andet forhold til konkurrencevilkårene. I vores kultur er meningsfuldt menneskeligt samvær uadskilleligt sammenknyttet med arbejde. Det er i arbejdssituationer, i formålsbestemt samvirke med andre, vi i et sekulariseret samfund kan opleve mening med tilværelsen og formentlig kun i sådanne situationer. Vi kan ikke acceptere et erhvervsliv, der afskærer de svage fra at opleve en mening med tilværelsen, fordi det ikke kan betale sig at bruge deres arbejdskraft.

For undervisningssektoren er det afgørende at tilbyde meningsfyldt beskæftigelse for alle unge, også for de unge, som er for svage til i nogen videre udstrækning at kunne anvendes profitabelt i en moderne industriproduktion. For de kloge, de stærke, de veltilpassede, tilbyder vi formaliserede uddannelser, og vi ved, at de efter endt uddannelse vil kunne få et job – langt de fleste i hvert fald. Disse unge – altså de kloge, de stærke og de veltilpassede udgør $\frac{2}{3}$ af en årgang rundt og vel. Resten – og det er hver tredje, afskæres fra at opleve en meningsfuld tilværelse, fordi de ikke kan bruges i en konkurrencebetiget produktion. Det er ikke acceptabelt.

Lad nu i dag de problemer ligge, som vedrører de unge, der har gennemgået en uddannelse, men som alligevel ikke kan få job. Lad det ligge. Ikke fordi der ikke er problemer med dem, men fordi det, vi skal tage os af, er noget andet og – forekommer det mig – vanskeligere.

Det, vi skal tage os af her, er de unge, som man under suk og klage plejer at kalde restgruppen (under suk og klage, fordi betegnelsen er pinlig for os, som bruger den). Det er som bekendt de unge, som ikke har spor lyst til nogen form for undervisning efter den obligatoriske skolegang. Dem, som før i tiden blev bude, arbejdsdrengene osv. Efterhånden som løniveauet stiger, bliver disse unge B-holdet. Det er dem, der rent faktisk bærer og fortsat vil komme til at bære samfundets arbejdsløshed, hvis vi ikke får gjort noget ved det.

Det er nemlig ikke acceptabelt bare at sætte disse unge uden for det fællesskab, hvis kerne i vores samfund udgøres af den meningsfulde produktive beskæftigelse. Et så velhavende samfund som det danske behøver ikke og bør heller ikke moralsk acceptere, at så mange unge, som der faktisk er tale om, stempler som kasserede, og må starte deres voksentilværelse som arbejdsløse med de menneskelige følger, det vil få. Set ud fra en snæver økonomisk betragtning er det selvfølgelig fordelagtigt at have en arbejdskraftreserve til rådighed. Man har derfor heller ikke fra erhvervslivets side taget ret mange initiativer i anledning af arbejdsløsheden. Vel nærmest kun nogle, der tager sigte på at give tilskud til virksomhederne. Men når man således fra erhvervslivets side skyder problemet fra sig, må man acceptere, at det offentlige sætter de nødvendige foranstaltninger i gang for at skaffe arbejde for de unge. De mennesker, som i dag går arbejdsløse, må have muligheder for at komme i arbejde, ikke kun med beskæftigelse der har præg af fritidssysler.

De borgerlige partier er imod en udbygning af den offentlige service. De arbejdsløse skal stå til rådighed for det private arbejdsmarked, og det er efter deres mening her, der skal ske en udbygning, men erhvervslivet kan ikke beskæftige de arbejdsløse, og vil formentlig ikke kunne komme til at gøre det nogen sinde til en anstændig løn.

Heroverfor har det politiske system givet op og er gået i stå. En socialdemokratisk regering kan ikke i længden leve med det. Derfor var beskæftigelsesplanen for regeringen en helt afgørende bestanddel af det politiske forlig.

Vi står overfor at skulle realisere en væsentlig del af ungdomsprogrammet i beskæftigelsesplanen i samarbejde med kommuner, amtskommuner, uddannelsessteder, organisationer og andre ministerier. Der er skabt nogle meget brede rammer for initiativer. Vi er ved at bygge et apparat op, som kan bistå de

lokale initiativtagere, og vi har forsøgt at give information om mulighederne for at tilrettelægge foranstaltninger. Undervisningsministeriet er herefter parat til for alvor at gå i gang med løsningen af den forestående opgave i løbet af januar måned.

Af hensyn netop til restgruppen er det nødvendigt at udvide det traditionelle uddannelsesbegreb for at kunne imødekomme de unge, der er trætte af undervisning og af skoler, og som først og fremmest ønsker at komme ud og få noget at rive i og penge mellem hænderne. Den eneste måde, det kan lade sig gøre på, er, så vidt jeg kan se, at vi tilrettelægger produktioner, hvor de unge skaber værdier, og at de ressourcer, vi har til rådighed anvendes til at skabe miljøer, hvor det kan ske. Nærmest kommer vel Tvind-skolerne, Åbak efterskole og Majgårdsprojekterne, – kun kunne jeg tænke mig, at vi måtte overveje om det ikke i endnu højere grad end det sker i disse uddannelsesmiljøer, er nødvendigt at satse på en egentlig produktion med afsætning for øje.

Det er selvfølgelig afgørende at finde en form, som ikke tager arbejdspladser fra andre. Men på den anden side kan vi ikke i den situation, vi er i, acceptere, at produktion alene er noget, der kan skabes i en privat erhvervsvirksomhed. Det at skabe arbejde og værdier er ikke noget, det private erhvervsliv kan have monopol på. Indenfor nye produktionsområder, f. eks. i forbindelse med genbrug og alternative energikilder, hvor konkurrenceforvridning ikke kan anføres som argument, kan man se, hvordan ideer og projekter skyder frem.

Det er, – hvis vi skal leve op til de udfordringer, ungdomsarbejdsløsheden og restgruppeproblematikken stiller for os – nok nødvendigt at få sat sådanne aktiviteter i gang, og det skulle glæde mig, om konferencen kunne overveje, hvad der skal til, for at det kan ske.

Men der er ikke alverdens tid. Sektorrådet for de fortsatte skoleuddannelser er, så vidt jeg kan se, det forum, der retteligst

vil kunne rådgive ministeriet. Det må ske i forbindelse med beskæftigelsessekretariatet, der bl. a. har til opgave at følge aktiviteter, der sker rundt i landet. For det er klart, at den indsats, der skal gøres, skal gøres i tilknytning til det samfund, de unge opholder sig i, og som det er meningen, at vores indsats skal hjælpe med til at få dem integreret i. Det, vi skal gøre, er ikke at styre, administrere og bureaukratisere, men at give impulser, sætte i gang og opmuntre også til aktiviteter, der noget mere håndfast, end vi sædvanligvis er vant til i uddannelsessektoren, sigter mod tilvejebringelse af penge og penges værd.

Ministeriet har fra sit rådgivende udvalg brug for råd om, *hvordan* vi kan gøre det, hvordan vi kan undgå at *bureaukratisere*, hvordan vi kan overdrage styret og administrationen til de unge selv, hvordan vi kan skabe arbejdspladser – og gerne varige arbejdspladser – for den del af vore unge, som udgør den tungeste del af dem, som først bliver klemt ud. I skal ikke høre onde ord fra mig, hvis det kan blive demokratiske arbejdspladser, hvor de ansatte kan trives samtidig med, at de kan tjene deres brød.

Konferencen i dag opfatter jeg som et første skridt, hvor en række mennesker, der arbejder direkte med problemerne og ofte i produktionslignende sammenhænge, vil beskrive projekterne og diskutere erfaringerne. Jeg håber, at vi kan få en kontant diskussion af problemstillingen – lige på problemerne – og at konferencen kan blive optakten til et udbytterigt og idérigt samarbejde.